

na pogoje IMF, ki mu je bilo takrat dokaz kapitulantstva in s katerim je zato prekinilo, kakor hitro je moglo, zdaj pa takratni porogljivi good by, stand by, spreminja v ponižni welcome, stand by. Shizofrenija, ki jo kaže tudi sicer (saj skoraj vsak zakonski ukrep naknadno popravlja in ga spreminja v svoje nasprotje – obračunski zakon, ki bi moral biti v vsakem gospodarstvu nekaj najbolj trdnega in stalnega, je v enem samem letu vlada spremenila trikrat; lanski interventni zakon o osebnih dohodkih je bil spreminjan na vsaka dva-tri tedne) je seveda zakonita posledica neurejenosti in nepremišljenosti.

Nisem prepričan, da sem odgovoril na postavljeno vprašanje. Nekatere prvine odgovora, ki kažejo vpliv politične sfere na gospodarjenje, pa sem menda le dal. Ni namreč dvoma, da je ne le za neučinkovitost gospodarstva nasploh, ampak tudi za njeno kulminacijo v zadnjih dveh-treh letih in njeno nadaljevanje odgovorna predvsem politična sfera.

Nacionalizem je otrok političnega voluntarizma

Dr. Rado
Bohinc

In v čem je bistvo političnega voluntarizma? V nepriznavanju trga in zadrževanju gospodarske oblasti. Tu je leglo naših gospodarskih težav in glavni izvor vse pogostejših izpadov narodne mržnje.

Trdovratnost v odklanjanju trga, kljub politično nasprotnim stališčem, ima oporo v zelo močnem položaju izvršne oblasti v našem sistemu odločanja. Oblikovalci gospodarske politike ravnavajo več kot očitno v nasprotju s sprejeto politiko Zveze komunistov (o krepitvi samoupravljanja in tržnega socializma), pa niso zaradi tega nič manj čvrsti v sedlu. Nasprotno, zdi se, da nikoli nismo imeli tako močne vlade kot sedaj. V nasprotju s stališči partijskega in državnega predsedstva ter predloga škodljive odločitve glede sprememb devizne zakonodaje jugoslovanski skupščini pa se ne zgodi ničesar.

Ne gre torej za monopol partije, ki bi ji radi nekateri izpulili oblast tako, da bi jo črtali iz ustave. Vzdihovali nad avantgardno vlogo Zveze komunistov pa vendarle ni naivno početje. Napad je zavestno usmerjen na nepravilni vrh, saj zasledujejo druge cilje. Uveljavitev večstrankarstva je nekaj drugega kot pa težnja za krepitev samoupravljanja in tržnega socializma.

Oblastništvo izvršilne birokracije mora vendarle imeti svoje pojasnilo. Tisti, ki bi radi sedanji model politične demokracije spremenili v večstrankarskega, vidijo pot rešitve v črtanju dolomitske izjave: »Odstraniti je treba Zvezo komunistov, čeprav je očitno, da izvršna oblast ne izvaja njene politike. Ni torej važno, kje je vzrok gospodarskih zagat, prekucustvo je cilj sam zase. In to pomembnejši od reševanja gospodarskih zagat. Glede slednjih velja načelo: kolikor slabše, toliko boljše, saj je v krizi lažje spreminjati

svet po svoji zamisli in podobi. Zamisel o več strankah torej nima nič skupnega z iskreno voljo osvoboditi samoupravljanje administrativnih spon.« Tako se glasi njihov program.

Večstrankarske težnje torej imajo svojo razlago v prekucuštvu, ki ga ne zanimajo trenutne gospodarske razmere.

Vprašanje, ki naravnost kriči, pa je, od kod čudežna moč izvršilne birokracije, od kod hrabrost in moč brezobzirnega nespoštovanja najvišjih političnih stališč o krepitvi samoupravljanja in tržnega gospodarstva. In nenazadnje, kako razložiti, da se s slabšanjem gospodarskih in političnih razmer ter navzlic dejstvu, da se neuspehi vladine politike kar vrstijo, njen položaj kvečjemu še krepi. Odgovor je tale:

Zvezna vlada dobiva v agoniji krize monopol odrešenika. To je najhujši od vseh monopolov, do katerega pride, kadar se zgublajo tla pod nogami. Vse manj so pomembne poti, načini, barva mačke, ki lovi miši. Vse bolj se rahljajo vrednostni kriteriji ideologije, demokracije ter celo legitimnosti in gospodarske učinkovitosti. Odgovornost je v obratnem sorazmerju s krepitvijo pooblastil.

In kaj storiti?

Najprej se moramo poenotiti v razumevanju problema: ta je v monopolu izvršilne oblasti in ne v neučinkovitosti političnega pluralizma zaradi privilegirane vloge Zveze komunistov. Sredstvo boja zoper monopol izvršilne oblasti, birokracije, zoper neodgovornost, odsotnost konkurence in alternativnosti v sferi izvršilne oblasti je pluralizem institucij. Delegati v Skupščini naj dobijo možnost audiatur et altera pars (slišati je treba tudi drugo stran). Gospodarska zbornica Jugoslavije, Narodna banka Jugoslavije in tudi druge institucije naj pridobijo možnost, da za vprašanja iz svoje pristojnosti z vso strokovno in politično odgovornostjo predlagajo alternativne rešitve Skupščini Jugoslavije neposredno, ne prek administrativnega filtra izvršilne oblasti.

Odrešilniški položaj zvezne vlade žal mnogim delom Jugoslavije ustreza in prav to ji krepi položaj. Tisti del Jugoslavije, ki ni sposoben, da bi se preživil z zadostno učinkovitostjo svoje produkcije, pričakuje rešitve za svoje materialne težave v politično naklonjeni in oblastno ter gospodarsko dovolj pristojni vladi. Od tod slepa podpora teh delov Jugoslavije, čeprav tudi ti spregledujejo, da gre ideološki voz v smer, ki je nasprotna politično opredeljeni. Tu je tudi stična točka političnega voluntarizma in nacionalizma. Velikanske materialne prerazporeditve, ki niso nič povezane z gospodarsko učinkovitostjo, delom, varčevanjem, zbudajo v ljudeh dvome o poštenosti take politike ter ugibanja o interesnih, nacionalnih pogojenostih ukrepov ekonomske politike.

Administrativni voluntarizem in nacionalizem vzdržujeta drug drugega, saj se drug pri drugem napajata. Bolj kot so materialne poteze vlade interesno pogojene, čvrstejši je njen položaj.

Zato je težko pričakovati, da bi se gospodarska politika zasnovala na izključno strokovnih in interesno neoporečnih kriterijih, saj ima popoln monopol pri oblikovanju predlogov Skupščini. Ta monopol in povratak k stroki kot kriteriju gospodarske politike in odmik od njene interesne obarvanosti, pa bi lahko zagotovili razbitje tega monopola z vzpostavitev pluralizma institucij, ki so pooblaščen oblikovati predloge za Skupščino.

Šele v razmerah, ko bo interesna zasnovanost gospodarske politike zgubila pomen, je upravičeno pričakovati popuščanje ekonomske oblasti,

kar je pogoj za uveljavitev trga. Dokler pa bo interesno pogojevana ekonomska politika krepila položaj birokracije, ni nikakršnih možnosti, da ta spusti iz rok tiste vzode, katerih osvoboditev je pogoj za uveljavitev tržnega gospodarstva.

Tako kot sicer gospodarstva ni mogoče politično krotiti, ga tudi ni mogoče z administrativno prisilo učinkovito povezovati na enotnem jugoslovanskem trgu. Slepitev, da bi dosegli večjo integrativnost jugoslovanskega gospodarstva z uvajanjem novih elementov, tako imenovane enotnosti jugoslovanskega trga v ustavni ureditvi, izhaja iz splošne zaverovanosti izvršilne birokracije v svojo moč. Od tod tudi spolitizirana razprava o tako imenovanih enotnih temeljih jugoslovanskega trga, ki jo hrani prepričanje, da je pot rešitve (kar ni nujno, da je povezano z večjo učinkovitostjo gospodarstva) v dodatnem osredotočenju gospodarske oblasti na federalni ravni. Ne gre za naivno zablodo, ampak pretehtano ugotovitev tistih delov Jugoslavije, ki zase vidijo rešitev v večjem kosu skupaj ustvarjene pogače, ki jo reže krepka zvezna vlada. Tovrstna zamisel o enotnosti jugoslovanskega trga nima očitno nič skupnega s krepitvijo tržnosti na sploh, kot temelja jugoslovanski gospodarski ureditvi. Gre le za drugače poimenovano težnjo o pre-razdelitvi.

Seveda pa to ni izhod niti za posamezne dele Jugoslavije niti za vse skupaj. Pravi izhod iz krize ni v porazdelitvi vse večje revščine, ampak v večji ustvarjalnosti in gospodarski učinkovitosti. Tovrstno energijo sprošča le tržno gospodarstvo ter resnično samoupravljanje.

Alternativna politika – drugače urejeno gospodarstvo in država

Dr. France
Černe

Svoj odgovor na zastavljena vprašanja bom razdelil na dva dela.

I

Najprej bom poskušal odgovoriti *na vprašanje, od kod pri nas tako trdovratna zraščeno politično-državnega upravljanja z gospodarstvom*. In to nakljub načelni ideološki in tekoči opredelitvi pa tudi ustavno jasni zasnovi, da naj bi bilo gospodarstvo samoupravno.

Moj odgovor je, 1. da tega fenomena teoretično ne razlagamo pravilno (pa če se tega zavedamo ali pa ne), 2. da to ni kaka prirojena lastnost ljudi z Balkana ali da celo izvira iz značajskih lastnosti vodilnih političnih kadrov, ampak da gre za *bazično ideološko-politično značilnost ureditvenega konstrukta*.